

Visie Haaksbergen 2030

14 december 2016

Visie

Haaksbergen 2030

Samen koersen op de toekomst

Samen koersen op de toekomst

De Toekomstvisie Haaksbergen 2030 zet voor Haaksbergen de koers uit richting het jaar 2030. Centrale vragen van de Toekomstvisie zijn: Waar wil Haaksbergen in 2030 staan? In welke richting wil Haaksbergen zich vanaf nu ontwikkelen?

Waar gáán wij voor en waar stáán wij voor?

Visies zijn geen uitgewerkte stappenplannen, maar inspirerende verhalen. Met het verhaal van hun visie geven inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en de lokale overheid aan waar zij voor gáán en waar zij voor stáán. Wat zijn de kernwaarden die zij willen behouden en verstevigen? Wat zijn de ambities voor de toekomst van hun leefomgeving die ze willen realiseren? Het verhaal van de Toekomstvisie inspireert alle partijen om een bijdrage te leveren in de gekozen richting. De Toekomstvisie is dan ook geen plan van aanpak voor het lokaal bestuur, maar een kompas dat richting geeft aan de koers.

Met de Toekomstvisie willen we loskomen van de waan van de dag en de problemen en besognes anno nu. De Toekomstvisie geeft daarom richting aan de lange termijn met een tijdshorizon tot 2030. Dat lijkt misschien ver in de toekomst en daarom vaag, maar om op het gewenste punt aan te komen moeten zo snel mogelijk scherpe keuzes gemaakt worden. Bovendien: de tijd gaat snel, het is 2030 voor je er erg in hebt...

2030: trends, trendbreuken en omslagpunten

Hoe ziet de toekomst van 2030 er uit?

Als we kijken naar de afgelopen 15 jaar dan is Overijssel en ook Haaksbergen steeds 'normaler' geworden. Arbeidsparticipatie, opleidingsniveau en arbeidsproductiviteit kruipen vanuit een achterstandspositie naar het Nederlands gemiddelde toe.¹ Als deze trends zich doorzetten, is de eerste opgave om de bestaande achterstand in te lopen. Dat vergt versterkt inzetten op de bestaande trends en versterking van waar we nu al goed in zijn.

Maar er zijn ook trendbreuken. De impact van ICT en robotisering is nu al zichtbaar, maar zal in de toekomst allerlei effecten hebben voor landbouw, industrie en dienstverlening. De gevolgen van e-commerce zijn nu al te voelen in het winkelcentrum van Haaksbergen. Er zullen banen verdwijnen, er zullen nieuwe beroepen bijkomen en werkzaamheden zullen veranderen. Je kop in het zand steken is gevaarlijk. Het is zaak deze trendbreuken niet te negeren en zoveel mogelijk er op te anticiperen.

¹ Trendbureau Overijssel, Waar verdient Overijssel in 2030 zijn geld mee? pag. 10.

Dan zijn er ook nog omslagpunten. Dat zijn plotselinge veranderingen die, eenmaal in gang gezet, zich steeds sneller ontwikkelen. Omslagpunten kunnen grote kansen bieden als je ze op tijd grijpt, maar het vergt veel verbeeldingskracht ze goed te voorspellen. Denk aan de gevolgen van 3D-printing voor de Haaksbergse maakindustrie, de ontwikkeling van duurzame landbouw in het buitengebied, of de totstandkoming van een circulaire economie met gesloten ketens van grondstof, producten en afval.

Om de kansen van omslagpunten te grijpen, moet je ambitieus zijn. Je moet je doelen zo stellen dat dingen die misschien nu nog onmogelijk lijken, toch verwezenlijkt worden. Dat is geen pleidooi voor droombeleid, wel een oproep om niet al te bescheiden te zijn in onze ambities. We kunnen als Haaksbergse gemeenschap namelijk meer dan we denken. Maar dan moeten we wel willen.

De Toekomstvisie dient als een kompas voor Haaksbergen. Belangrijk is daarom dat het visiedocument niet wordt gezien als eindpunt, maar dat het voor alle betrokkenen een levend document is van de te varen koers.

De Toekomstvisie Haaksbergen 2030 geldt voor de hele Haaksbergse samenleving. De visie is voor en door inwoners, maatschappelijke organisaties, bedrijven en het gemeentebestuur opgesteld en betreft een uitnodiging aan de Haaksbergse samenleving als geheel om gezamenlijk de handschoen op te pakken.

Gerrit Jan Kok
(burgemeester van Haaksbergen)

Haaksbergen: een bijzondere dorpstad

Haaksbergen is een gemeente en tevens dorp in de provincie Overijssel. In Haaksbergen wonen 24.332 inwoners. Behalve de hoofdkern Haaksbergen horen ook de kerkdorpen Buurse en St.Isidorushoeve bij de gemeente en kent de gemeente een uitgestrekt buitengebied. Haaksbergen bestaat al meer dan 800 jaar en is een van de oudste plaatsen in de regio Twente.

Haaksbergen is een grensgemeente. Het grenst aan Duitsland aan de oostzijde en aan de provincie Gelderland (met de gemeente Berkelland) aan de zuid- en westzijde. De aangrenzende Overijsselse gemeenten van Haaksbergen zijn: Hof van Twente, Hengelo en Enschede.

Van landbouw naar industrie

Tot 1900 verdienden de inwoners van Haaksbergen hun brood voornamelijk in de landbouw. Naast landbouwactiviteiten vond er op veel boerenerfjes huisnijverheid plaats, waarbij voornamelijk textiel werd geproduceerd.

Vanuit deze huisnijverheid ontwikkelde zich de textielindustrie. Tussen 1900 en 1970 was deze industrie de belangrijkste economische activiteit en kende Haaksbergen diverse grote industriële spinnerijen.

Door hevige concurrentie uit het Verre Oosten kwam de textielindustrie in zwaar weer en waren fabrieken genoodzaakt hun deuren te sluiten. Omdat andere vormen van industrie zich in Haaksbergen vestigden, bleef de industriële werkgelegenheid in Haaksbergen relatief hoog.

Haaksbergen als dorpstad

Het onderzoek 'De ziel van Haaksbergen'² noemt Haaksbergen een dorpstad. Haaksbergen kenmerkt zich door eenvoud en kleinschaligheid. Haaksbergenaren kenmerken zich door dienstbaarheid en hard werken. En als het erom gaat de dingen voor elkaar te krijgen is Haaksbergen bereid zich te verenigen en prima samen te werken, maar dat geldt vooral het verenigingsleven en het vrijwilligerswerk. Maar, voegt deze studie er aan toe, Haaksbergen heeft ook de neiging zich in zich zelf, 'op het eigen erf' terug te trekken en zich kleiner te houden dan het is.

Daarom is de uitdaging voor Haaksbergen om naar buiten gericht constructieve prestaties neer te zetten. Niet alleen in het verenigingsleven, maar ook bij stedelijke ontwikkeling en ruimtelijke ordening, bij de ontwikkeling van de landbouw, de recreatie, het MKB en de industrie, in het bestuur en de politiek moet Haaksbergen ten volle zijn potenties van bijzondere dorpstad ontwikkelen.

² ITIP 'De ziel van Haaksbergen, een onderzoek naar de cultuur en kracht van de gemeente. (Onderzoek uitgevoerd in opdracht van de Gemeente Haaksbergen), Zutphen 2008.

De kracht van Haaksbergen

Inwoners van Haaksbergen voelen zich verbonden met elkaar, met hun wijken en kerkdorpen en met hun dorp. Ze zijn over het algemeen trots op hun gemeente, ook al laten ze dat niet makkelijk weten.

Drie kwaliteiten van Haaksbergen springen in het oog, die de kern vormen van wat Haaksbergen bijzonder maakt. We noemen ze 'kwaliteitspijlers' omdat ze het fundament van de Toekomstvisie 2030 zijn.

De drie kwaliteitspijlers zijn:

- De hechte gemeenschappen
- Het fraaie buitengebied
- Het hoge voorzieningenniveau

Kwaliteitspijler 1: Hechte gemeenschappen

Haaksbergenaren vormen hechte gemeenschappen van betrokken inwoners. Er zijn veel vrijwilligers en er is een rijk verenigingsleven dat varieert van muziekverenigingen tot de talrijke sportverenigingen. Er zijn actieve kerkgemeenschappen en ondernemersverenigingen met een grote achterban.

“Haaksbergen staat voor een hechte gemeenschap: echt noaberschap.”

Deelnemer Toekomstcafé

Noaberschap is kenmerkend voor de Haaksbergse mentaliteit. Bij noaberschap betonen mensen elkaar diensten zonder dat ze elkaar daarvoor betalen. Daarbij gaat het om hulp aan burens, maar soms ook het gezamenlijk bouwen van een huis. Ook het bedrijfsleven kent sterke onderlinge netwerken, waarbij ondernemers elkaar ter wille zijn en elkaar helpen. De combinatie van een hecht verenigingsleven met de traditie van noaberschap levert sterke netwerken in de Haaksbergse samenleving op.

De mensen hebben veel voor elkaar over en zijn bereid samen de schouders ergens onder te zetten. De participatiemaatschappij was in Haaksbergen reeds decennia lang een feit, voordat de omslag naar een participatiesamenleving in de Troonrede van 2013 door koning Willem Alexander werd uitgeroepen.

Kwaliteitspijler 2: Het fraaie buitengebied

Haaksbergen wordt omringd door een bijzonder fraai buitengebied. In en rondom Haaksbergen kan iedereen genieten van het groen en de natuur. In Haaksbergen liggen vier bijzondere natuurgebieden: Haaksbergerveen, Buurserzand, Witte Veen en Het Lankheet. Buurserzand, Haaksbergerveen en Witte Veen zijn voedselarme gebieden met uitgestrekte heidevelden. Het Lankheet bestaat uit cultuurgronden en schaduwrijk bos. In waterpark Het Lankheet vindt ecologische bevoeiing en waterzuivering plaats. Door de natuurgebieden lopen wandel- en fietsroutes.

“De natuur is niet alleen voor ons zelf, maar ook voor onze kinderen en voor heel Nederland. Daar moet Haaksbergen trots op zijn.”

Deelnemer Toekomstcafé

De ligging te midden van de prachtige en diverse natuur maakt Haaksbergen een aantrekkelijk rustpunt voor de omgeving en de basis voor toerisme en recreatie.

Kwaliteitspijler 3: Een hoog voorzieningsniveau

Het voorzieningsniveau in Haaksbergen is behoorlijk op orde. Er zijn goede onderwijsvoorzieningen voor basis en voortgezet onderwijs.

“Haaksbergen moet zijn voorzieningen behouden. We moeten niet afhankelijk worden van de regio.”

Deelnemer Toekomstcafé

De vele sportverenigingen zijn kenmerkend voor Haaksbergen. Haaksbergen beschikt over 60 verschillende sportverenigingen. Voetballen is de populairste sport. VV Haaksbergen is de oudste, HSC'21 is de bekendste voetbalclub, maar ook de kerkdorpen hebben hun eigen voetbalverenigingen. Er zijn maar liefst acht biljartverenigingen, zeven paardensportverenigingen en vier tennisclubs.

Het belangrijkste concentratiegebied voor sport, recreatie en toerisme is het park Groot Scholtenhagen. Het park beschikt over diverse accommodaties, zoals een subtropisch zwembad, zalencentrum, hockey- en voetbalvelden, een atletiekbaan en een ijs- en skeelerbaan. Sinds 2007 heeft Haaksbergen vier keer de eerste nationale marathon op natuurijs georganiseerd.

Bij de culturele voorzieningen staat Stichting Kulturhus Haaksbergen centraal. Het Kulturhus kent als onderdelen Theater De Kappen, Kunstzaal Achterom, Bibliotheek Haaksbergen en educatief centrum Hierleerjewat.

Onderwijs, zorg, sportvoorzieningen en culturele voorzieningen zijn sterke punten van Haaksbergen. Veel verenigingen worden gedreven door vrijwilligers: goede voorbeelden van voorzieningen op eigen kracht.

De weg naar de toekomst

De Toekomstvisie biedt een koers voor de ontwikkeling van Haaksbergen richting 2030. Om toekomstgericht te zijn moeten we anticiperen op trendbreuken en de kansen grijpen van mogelijke omslagpunten.

Als het om de toekomst gaat zijn we geneigd van continuïteit uit te gaan. We trekken dan de ontwikkelingslijnen uit het verleden door in de toekomst. Maar denken dat alles maar zo doorgaat, kan een valkuil zijn. Dan richten we het beleid op de vraagstukken van het verleden. Door te kijken naar trendbreuken en omslagpunten anticiperen we op de vraagstukken van de toekomst. Trendbreuken kunnen we nu al zien aankomen. Bij omslagpunten komt een sluimerende ontwikkeling ineens aan de oppervlakte. Vaak met grote impact. Door op het juiste moment de ontwikkelingen een duwtje te geven, kunnen vaak grote positieve effecten worden bereikt.

In de workshops met ambassadeurs zijn verschillende trendbreuken en omslagpunten geïdentificeerd:

- de demografische ontwikkeling
- de betekenis van de N18 voor Haaksbergen
- de ontwikkeling van het centrum van Haaksbergen
- de ontwikkeling van landbouw en natuur in het buitengebied
- de ontwikkeling van duurzame industrie en circulaire economie

Trendbreuk 1: de demografische ontwikkeling

Inwonertal

Op 1 januari 2016 telde de gemeente Haaksbergen 24.332 inwoners³. In de periode vanaf de jaren zeventig van de vorige eeuw tot 2010 kende Haaksbergen een aanzienlijke toename van het aantal inwoners. De omslag kwam in 2010 toen de groei van het inwonertal tot stilstand kwam. In 2013 werd met een inwonertal van 24.322 het laagste aantal tot op heden bereikt.

Bevolking van Haaksbergen op 1 januari (personen) CBS⁴

1972	1980	1990	2000	2010	2013	2016
19.627	21.558	22.854	23.885	24.486	24.322	24.332

Volgens de prognoses zal tot 2030 de bevolkingsomvang van Haaksbergen relatief stabiel blijven. Dat is afwijkend van de ontwikkeling bij overige landelijke gemeenten in Twente waar voorspeld wordt dat het inwonertal de komende jaren zal dalen.

Bevolkingsprognose Haaksbergen

	2020	2025	2030
Primos Prognose ⁵	24,8	24,9	24,9
CBS ⁶	24,3	24,3	24,3

Volgens de CBS-prognose zal het inwoneraantal van Haaksbergen vanaf 2030 relatief stabiel blijven en uitkomen op 24.5 (x 1.000) inwoners in 2040 .

³ CBS op KennispuntTwente.

⁴ CBS Bevolkingsontwikkeling op Databank Twente

⁵ ABF Research - Primos Prognose op Databank Twente

⁶ De CBS prognoses worden afgerond op honderdtallen om niet al te grote nauwkeurigheid in de prognose te suggereren. De Primos prognoses zijn afgerond om ze met die van het CBS vergelijkbaar te maken.

⁷ CBS Statline, regionale prognose 2015-2040; bevolkingsontwikkeling.

Leeftijdsopbouw Haaksbergen

Op 1 januari 2016 was de leeftijdsopbouw van de Haaksbergse bevolking als volgt⁸:

Leeftijdsopbouw Haaksbergen 2016

Totaal alle leeftijden	24.332	percentage
Jonger dan 20 jaar	5.491	22,6 %
20 tot 65 jaar	13.488	55,4 %
65 jaar of ouder	5.353	22,0 %

Volgens de regionale prognose 2017-2040 van het CBS zal de leeftijdsopbouw van Haaksbergen zich in de toekomst als volgt ontwikkelen⁹:

Prognose leeftijdsopbouw Haaksbergen

	2020	2025	2030
Totaal alle leeftijden	24,3	24,3	24,3
Jonger dan 20 jaar	5,0 (20,6%)	4,5 (18,5%)	4,4 (18,1%)
20 tot 65 jaar	13,6 (55,9%)	13,6 (55,9%)	13,3 (54,7%)
65 jaar of ouder	5,7 (23,5%)	6,2 (25,5%)	6,7 (27,5%)

De vergrijzing in Haaksbergen is momenteel al sterker dan in Nederland als geheel en zal in de toekomst alleen maar toenemen. Het percentage 65+ in Haaksbergen was in 2015 21,4%. Volgens de prognose van PBL/CBS zal dit percentage in 2030 gestegen zijn naar 27,5%.¹⁰

Groene, grijze en demografische druk

Grijze druk is de verhouding tussen het aantal ouderen van boven de 65 jaar en de 'productieve leeftijdsgroep' van 20 tot 65 jaar. Groene druk is de verhouding tussen de jongeren tot 20 jaar en de 'productieve leeftijdsgroep'. De demografische druk is de verhouding tussen het niet-werkende deel van de bevolking (jongeren tot 20 jaar en ouderen van 65 en ouder) en het 'productieve deel' van de bevolking (20 tot 65 jaar).

Leeftijdsopbouw

	Haaksbergen 2016	Nederland 2016 ¹¹	Haaksbergen 2030	Nederland 2030 ¹²
Grijze druk	39,6	30,6	50,4	43,1
Groene druk	40,7	37,9	33,0	38,4
Demografische druk	80,4	68,5	83,5	81,6

De verhouding tussen het aantal inwoners tussen de 20 en 65 jaar en inwoners ouder dan 65 jaar (de zogenaamde grijze druk) ligt momenteel al boven het landelijk gemiddelde. In de toekomst zal die verhouding voor Haaksbergen ongeveer gelijk blijven.

⁸ CBS Statline, bevolking; geslacht; leeftijd en regio

⁹ CBS Statline, regionale prognose 2017-2040, bevolking, intervallen, regio-indeling 2015

¹⁰ PBL/CBS Prognose: Groei steden zet door.

¹¹ CBS Statline, bevolking; kerncijfers

¹² CBS Statline, prognose bevolking kerncijfers, 2015-2060

Huishoudens in Haaksbergen

Het aantal huishoudens in Haaksbergen is de afgelopen jaren gestaag gestegen:

Huishoudens in Haaksbergen¹³

1995	2000	2005	2010	2016
8.436	9.044	9.363	9.814	9.968

Het aantal huishoudens zal ook in de toekomst in Haaksbergen toenemen, ondanks de relatief stabiele bevolkingsomvang in de komende jaren. Dat komt vooral door de toename van het aantal eenpersoonshuishoudens.

De prognose van het aantal huishoudens in Haaksbergen laat zien dat de toename alleen maar sterker zal worden:

Prognose huishoudens Haaksbergen¹⁴

2016	2020	2030
9.968	10.651	11.336

Uit de prognose komt naar voren dat er in Haaksbergen in 2030 meer dan 1300 huishoudens zijn dan momenteel, een toename van ongeveer 14%.

Woningvoorraad in Haaksbergen

Vanwege de ontwikkeling in aantal en samenstelling van de huishoudens, zal ook de samenstelling van de woningvoorraad in Haaksbergen veranderen. De woningvoorraad van Haaksbergen heeft tot 2010 een sterke groei laten zien, die rond 2010 is afgevlakt.

Woningvoorraad Haaksbergen¹⁵

1990	2000	2010	2016
7.502	8.992	9.719	10.162

Om aan de veranderende woonwensen te kunnen voldoen, zullen in Haaksbergen nieuwe woningen aan de bestaande voorraad worden toegevoegd. De prognose is als volgt:

Prognose woningvoorraad Haaksbergen¹⁶

2016	2020	2030
10.162	10.511	11.124

¹³ CCBS Huishoudensstatistiek

¹⁴ AFB Research Primos Prognose in Databank Twente

¹⁵ ABF Research Primos Prognose in Databank Twente

¹⁶ ABF Research Primos Prognose in Databank Twente

Welke strategische mogelijkheden vloeien uit de veranderde en in de toekomst verder veranderende demografische opbouw van Haaksbergen voort?

- ★ Haaksbergen moet zorgen dat het in de toekomst zijn jongeren behoudt. Nu al ontbreekt -- afgezien van sportfaciliteiten -- vertier voor jongeren van rond de achttien. Voorkom dat door de vergrijzing de vitaliteit van de jeugd uit de gemeenschap verdwijnt.
- ★ Hoewel het aantal hoogopgeleiden in Haaksbergen boven het landelijk gemiddelde ligt, blijven jongeren die een HBO- of universitaire studie volgen, vaak niet in Haaksbergen wonen. De werkgelegenheid is er niet naar. Op MBO-niveau is voldoende werkgelegenheid, maar op HBO- en universitair niveau zijn onvoldoende banen. Streef in samenwerking met het bedrijfsleven en kennisinstellingen naar bedrijvigheid die werkgelegenheid biedt ook voor hoger opgeleiden.
- ★ De vergrijzde ouderen van de toekomst zijn heel anders dan de grijze ouderen van vroeger. Ze zijn vitaal en ondernemend. Ze zijn vaak rijker dan de ouderen van vroeger en de jeugd van nu. Economie en samenleving gaan zich aan deze nieuwe ouderen aanpassen. Dat schept nieuwe markten en nieuwe kansen. Nu al richten bedrijven zich op de markt voor ouderen: elektrisch fietsen, hoortoestellen, gezondheidszorg en gezondheidsproducten. Vooral als het gaat om vrijetijdsbesteding liggen er grote kansen voor Haaksbergen in de vorm van een uitgekiend en aantrekkelijk aanbod voor toerisme en recreatie in het buitengebied.

Trendbreuk 2: de betekenis van de N18 voor Haaksbergen

Haaksbergen ligt relatief 'afgelegen' in het platteland. Het ligt op ongeveer tien kilometer afstand van grote verbindingswegen als de A1, het Twentekanaal of de Intercityspoorlijn naar Duitsland. Er is geen directe aansluiting op de grote snelwegen. Om Haaksbergen per auto te bereiken moet je eerst een tiental kilometers over provinciale en lokale wegen. Er is geen treinverbinding met de grote Twentse steden. Inwoners zijn aangewezen op busvervoer naar de omringende steden. Ook is er geen waterverbinding.

Van de andere kant ligt Haaksbergen ook weer vrijwel aan de rand van grote steden als Hengelo en Enschede. In Duitsland ligt de stad Münster met 300.000 inwoners op ongeveer 80 km afstand. De gemeente grenst aan Duitsland.

De aanleg van de nieuwe N18 zal in 2018 gereed zijn. Door de nieuwe N18 wordt de bereikbaarheid van Haaksbergen sterk vergroot. Het snelverkeer wordt om de dorpskern van Haaksbergen heengeleid. De nieuwe N18 kan de positie van Haaksbergen als kern in een regionaal economisch netwerk versterken, waardoor de bedrijvigheid in Haaksbergen toeneemt. De nieuwe N18 kan er -- tegelijkertijd -- ook toe leiden dat forenzenverkeer makkelijker wordt, waardoor inwoners van Haaksbergen wel in de gemeente wonen, maar elders in de grote steden gaan werken.

Wat zijn de strategische mogelijkheden die uit de nieuwe N18 voor Haaksbergen voortvloeien?

- ★ Kijk welke kansen uit de door de N18 versterkte positie van Haaksbergen als kern van het regionaal netwerk voortvloeien en probeer die te benutten.
- ★ Realiseer je dat bewoners van Haaksbergen voor winkelvoorzieningen in de toekomst makkelijker voor de grote steden in de nabijheid kunnen kiezen.
- ★ Versterk de woonfunctie van Haaksbergen door verbetering van het woonaanbod, waardoor Haaksbergen aantrekkelijker wordt als woongebied voor mensen die in grote steden in de nabijheid werken.

Trendbreuk 3: de ontwikkeling van het winkelcentrum van Haaksbergen

Het gaat niet goed met het winkelcentrum van Haaksbergen. De algehele indruk is niet uitnodigend. Veel gevels missen kwaliteit. Er is weinig verbinding tussen panden. Gebouwen staan los van elkaar en kennen blinde muren aan achter- of zijkant. Er is relatief veel leegstand. Er is geen verbinding in looproute. Het winkelaanbod in het centrum heeft vooral een verzorgende functie, voor recreatief winkelen wijken veel Haaksbergenaren uit naar de grote steden in de regio.

Als niet snel en fundamenteel wordt ingegrepen is de kans groot dat het winkelcentrum van Haaksbergen in een neerwaartse spiraal belandt. Als eenmaal winkels sluiten en leegstand ontstaat, wordt het vestigingsklimaat voor de overige winkels snel slechter. In heel Nederland hebben winkelcentra het moeilijk. Dat komt doordat consumenten steeds meer hoogwaardige verblijfskwaliteit verwachten. Dat komt ook doordat e-commerce en online shopping het koopgedrag aanzienlijk hebben veranderd. In de toekomst wordt op een andere manier tegen shopping aangekeken. Winkelen wordt steeds meer vrijetijdsbesteding waarbij de aangename ervaring van een prettig verblijf in een fraaie omgeving vol verrassende impulsen de doorslag geeft.

Wat zijn de strategische mogelijkheden die uit de ontwikkeling van het winkelcentrum voor Haaksbergen voortvloeien?

- ★ Probeer de situatie te doorbreken waarin individuele belangen en collectief belang met elkaar in conflict staan. Creëer een situatie waarin alle partijen inzien dat het vanuit een gezamenlijk belang noodzakelijk is om individuele concessies en investeringen te doen die op de langere termijn ook in het individueel belang zijn.
- ★ Overweeg (nogmaals) of een gezaghebbende buitenstaander met visie op het winkelcentrum in staat is de huidige patstelling te doorbreken.
- ★ Besluit welke richting voor de ontwikkeling van het winkelcentrum vruchtbaarder is: de ontwikkeling van een masterplan, of een stapsgewijze benadering.

Omslagpunt 4: de ontwikkeling van landbouw en natuur in het buitengebied

Het grootste gedeelte van het grondgebied van Haaksbergen is in gebruik als agrarisch terrein, namelijk 7.203 van de 10.550 hectare. De landbouw in Nederland bevindt zich op een omslagpunt. Bij veel landbouwbedrijven speelt het probleem dat geen opvolging gevonden kan worden. Daarnaast vinden momenteel ingrijpende technologische ontwikkelingen in de landbouw plaats.

Bij precisielandbouw wordt door middel van sensoren, gps en digitale technieken per vierkante meter bijgehouden wat de stand van de gewassen is. Daarop wordt exact de hoeveelheid kunstmest en gewasbestrijdingsmiddelen aangepast. Duurzame landbouw legt zich toe op de productie van biologische streekproducten met gesloten ketens en kringlopen. Ook speelt de ontwikkeling naar verbrede landbouw waarbij gekozen wordt voor landbouw als manier om de omgeving zo aantrekkelijk mogelijk vorm te geven.¹⁷

De fraaie natuur in het buitengebied kan een belangrijke impuls geven aan het type bedrijvigheid dat bij uitstek bij Overijssel past: de omgevingseconomie. Allerlei diensten die met toerisme en recreatie te maken hebben,

maar ook met vrijetijdsbesteding zoals sport en ontspanning, zullen in de toekomst belangrijk worden. Mensen beginnen steeds meer in te zien hoe groot de impact van de groene ruimte op gezondheid en welbevinden van mensen is.¹⁸ Dat biedt grote kansen voor de economie van Haaksbergen.

Welke strategische mogelijkheden vloeien uit de ontwikkeling van landbouw en natuur in het buitengebied van Haaksbergen voort?

- ★ Ondersteun initiatieven gericht op de versterking van de verblijfswaarde in de natuur van het buitengebied.
- ★ Ondersteun initiatieven waarbij verbrede landbouw bijdraagt aan de verbetering van de kwaliteit van de natuur in het buitengebied.
- ★ Verbind (biologische) landbouw met de ontwikkeling van het winkelcentrum, bijvoorbeeld door een biologische markt.

¹⁷ Trendbureau Overijssel Waar verdient Overijssel zijn geld mee in 2030? pag. 88.

¹⁸ Trendbureau pag 109

Omslagpunt 5: de ontwikkeling van duurzame industrie en circulaire economie

In 2030 komen de consequenties van de klimaatverandering in beeld. Het KNMI verwacht een stijging van de temperatuur van ongeveer 2 graden en extreme neerslagpatronen. Dat zal bedrijven die zich toegelegd hebben op zo klimaatneutraal mogelijk produceren een stevige steun in de rug geven. Innovatieve bedrijven die duurzaam produceren en zo de afhankelijkheid van fossiele energie en grondstoffen verminderen zullen een lucratief verdienmodel krijgen.

Haaksbergen heeft nu al met het bedrijventerrein Stepelerveld een behoorlijk stap in de goede richting gedaan. In Haaksbergen bevinden zich een aantal innovatieve bedrijven die tot de top van het duurzame bedrijfsleven in Nederland horen. Unipro noemt zich de 'groenste fabriek' van Nederland. Dat komt tot uiting in haar fabrieksgebouw en productiewijze. Frankenhuis is een internationaal opererende onderneming die

zich richt op textiel-recycling waardoor gebruikte textielproducten tot nieuwe grondstoffen worden verwerkt. Frankenhuis doet dat in nauwe samenwerking met de Stichting Texperium. Texperium is een kennis- en innovatie-instituut dat zich toelegt op het ontwikkelen van innovatieve methoden voor het verwerken van textielafval tot grondstof.

Welke strategische mogelijkheden vloeien uit de ontwikkeling van duurzame industrie en circulaire economie voor Haaksbergen voort?

- ★ Zet in op samenwerking tussen bedrijven, kennisinstellingen en de overheid (Triple Helix) op het gebied van duurzaamheid en circulaire economie. Kijk daarbij ook naar kennisinstellingen buiten Nederland.
- ★ Profileer Haaksbergen verder als centraal punt voor duurzaamheid en circulaire economie in de regio.

De ambities van Haaksbergen

Visie hebben betekent ambitieus zijn

Een visie is niet alleen op feiten gebaseerd. Ambitie betekent het streven om een gewenste toestand tot stand te brengen. Een visie houdt in dat we ontwikkelingen stimuleren omdat we wensen dat ze plaatsvinden. Dat is geen droompolitiek, maar ambitieus beleid.

In de huidige samenleving is er niet één instantie die kan afdwingen dat zaken gebeuren. Sturing in de netwerksamenleving gaat door het formuleren van gemeenschappelijke ambities. Door gemeenschappelijke wensen voor de toekomst te formuleren stuurt de samenleving zichzelf.

Visie betekent ook kiezen. Wie probeert al zijn wensen te verwezenlijken, komt nergens. Daarom is het zaak ambitieus te zijn, maar niet teveel ambities te hebben.

Strategische richting voor Haaksbergen

Aan de bevolking van Haaksbergen werden vier toekomstscenario's voorgelegd die gebaseerd waren op twee hoofdkeuzes. De eerste was een keuze tussen interne of externe gerichtheid. De tweede was een keuze tussen rust en stilstand versus dynamiek en verandering. De voorkeur van de bevolking van Haaksbergen was overduidelijk: wij willen onze blik extern richten en wij kiezen voor dynamiek en verandering!

De keuze voor externe gerichtheid is in de eerste plaats een kwestie van mentaliteit. Je terugtrekken op eigen erf kan niet meer. Gerichtheid op de buitenwereld betekent: buiten het gemeentehuis kijken, over de gemeente-, provincie- en rijksgrenzen heen werken, samenwerking met andere partijen zoeken, geven en nemen, opereren in nieuwe netwerken, innovatie van buiten naar binnen halen en een open blik naar de toekomst. De blik naar buiten betekent vooral: zoek aansluiting in de regio en speel in op wat in de regio gebeurt.

De tweede keuze voor dynamiek en verandering betekent dat Haaksbergen het nieuwe en andere gaat omarmen en streeft een bruisende dorpstad te worden. Stilstaan kan niet meer, want stilstand betekent achteruitgang. De keuze voor dynamiek en verandering betekent ook een focus op de jeugd, want de jeugd brengt vernieuwing.

Aan deze twee hoofdrichtingen werden tijdens de besprekingen met de bevolking van Haaksbergen twee elementen voor de visie toegevoegd. Het eerste element was: koester de natuur in de groene omgeving van Haaksbergen! Het tweede element was: richt je op duurzaamheid in de bedrijvigheid!

Daarmee is de kernambitie van deze visie: Haaksbergen, een bruisende, naar buiten gerichte duurzame dorpstad te midden van een groene oase.

We gaan dit toekomstbeeld verwezenlijken door in te zetten op de volgende ambities:

1. Bruisende dorpstad met een hoog niveau aan voorzieningen
2. Bestendigen van de sociale verbondenheid met aandacht voor alle leeftijden
3. Inzetten op ruimtelijke samenhang en verbinding met de kerkdorpen
4. Koesteren van het natuurschoon
5. Bereiken van maximale duurzaamheid en circulaire economie
6. Intensieve samenwerking met de regio vanuit een krachtige samenleving

Ambitie 1. bruisende dorpstad met hoog niveau aan voorzieningen

Door de vele voorzieningen is Haaksbergen ook in 2030 een aantrekkelijke gemeente. Veel voorzieningen zijn initiatieven van inwoners, draaien op vrijwilligers en bouwen op de betrokkenheid en soms financiering van de lokale bevolking en ondernemers. Dit past goed bij de Noaberschap waar Haaksbergen in 2030 nog steeds om bekend staat.

Wonen in Haaksbergen is goedkoper dan in steden als Enschede en Hengelo en dat trekt veel gezinnen die in Haaksbergen wonen en elders werken. Door uitbreiding van het woningaanbod kan Haaksbergen de verwachte stijging van het aantal eenpersoonshuishoudens opvangen en tevens aantrekkelijk blijven voor jongeren.

We blijven zorgen dat Haaksbergen kwalitatief goed basis- en voortgezet onderwijs kan bieden en dat er een ruim aanbod is van de verschillende onderwijsstromingen. Dit zorgt ervoor dat Haaksbergen een aantrekkelijke gemeente blijft voor gezinnen.

Haaksbergen heeft in 2016 al relatief veel voorzieningen. Deze voorzieningen zorgen dat mensen in Haaksbergen willen blijven wonen. We zijn tevreden met de bestaande infrastructuur voor maatschappelijke voorzieningen voor cultuur, welzijn, sport en recreatie en houden die in stand. We zijn trots op de vrijwilligers die energie steken in de zorg voor elkaar, het verenigingsleven, evenementen en maatschappelijke initiatieven. Wel moeten we scherp opletten dat het vrijwilligerswerk niet onder druk komt te staan als de samenleving vergrijst. We houden de jongerenvoorzieningen op orde en zorgen dat ze bij de tijd blijven. We zorgen voor voldoende voorzieningen voor jongeren om elkaar te ontmoeten, zich te kunnen ontspannen en zich uit te kunnen leven.

Ambitie 2: bestendigen van de sociale verbondenheid met aandacht voor alle leeftijden

Haaksbergen focust op het behoud van jongeren en het aantrekken van adolescenten. De focus ligt op het aantrekken van gezinnen met kinderen, maar dat wil niet zeggen dat er geen aandacht is voor ouderen.

De voorzieningen voor ouderen zijn goed op peil. Dat geldt met name voor de gezondheidsvoorzieningen en voorzieningen voor vrije tijdsbesteding.

Inwoners voelen zich veilig en thuis in Haaksbergen. Mensen hebben aansluiting bij sociale gemeenschappen in de vorm van (sport) verenigingen en geloofsgemeenschappen. De sterke sociale cohesie blijkt uit het actieve verenigingsleven. Noaberschap is onderdeel van de Haaksbergse mentaliteit.

Haaksbergen heeft in 2030 zijn sterke sociale verbondenheid weten te bestendigen. Haaksbergen is een hechte gemeenschap. Hoewel de eenzaamheid onder ouderen landelijk toeneemt, is daar door de noaberschap in Haaksbergen weinig sprake van. Mensen dragen zorg voor hun naasten en helpen elkaar. Bijvoorbeeld door zich in te zetten voor gezamenlijke doelen, zoals een snelle en goede integratie van nieuwkomers. Of door zich actief in te zetten voor de zwakkeren in de samenleving.

Ambitie 3: inzetten op ruimtelijke samenhang

De nieuwe N18 biedt kansen voor Haaksbergen. Om die kansen te verzilveren en de bedreigingen af te wenden, beziet Haaksbergen zijn ruimtelijke structuur vanuit een nieuw perspectief.

We zorgen ervoor dat de kerkdorpen sterk bij de kern van Haaksbergen betrokken blijven met oog voor hun eigenheid en kracht.

Eerste aandachtspunt is het verbeteren van de structuur van het winkelcentrum. Het marktplein van Haaksbergen moet de centrale openbare, culturele en maatschappelijke plek worden waar mensen winkelen en elkaar ontmoeten. We maken gezamenlijk het winkelcentrum van Haaksbergen tot een gebied waar het prettig verblijven is. We vergroten samen met de ondernemers de levendigheid, aantrekkelijkheid en verblijfswaarde van het gebied. We maken scherpe keuzes voor het gewenste winkelaanbod. We maken het winkelcentrum toekomstbestendig door rekening te houden met de nieuwste trends van winkelen en kopen.

Daarbij past een aanpak die versnippering en losse projecten tegengaat. Belangrijke voorwaarde om het winkelcentrum te revitaliseren is daarom een blik naar buiten die de individuele belangen overstijgt.

Ambitie 4: koesteren van het natuurschoon

Haaksbergen is een groene gemeente. De natuur rond Haaksbergen draagt sterk bij aan de kwaliteit van het wonen. Er zijn wandel- en fietsroutes, sommige speciaal voor kinderen, en uitspanningen waar men in alle rust kan genieten van de omgeving. Ook aan sportieve recreanten is gedacht: in de bossen vindt men avontuurlijke stormbanen om te trainen.

De groene oase rond Haaksbergen kan sterker worden gekoesterd. Door in te zetten op natuurbehoud en natuurontwikkeling wordt de woonallure van Haaksbergen versterkt. In de toekomst zal door de opkomst van de vrijetijdseconomie de betekenis van de groene

oase alleen maar toenemen. Daarvoor wordt de prachtige omgeving rond Haaksbergen steeds meer ontsloten, waarbij als uitgangspunt geldt dat de ecosystemen niet aangetast mogen worden door toerisme. Zo is de natuur rond Haaksbergen niet alleen een kwaliteit in het leven, maar ook een bron van welvaart.

Ambitie 5: bereiken van maximale duurzaamheid en circulaire economie

Haaksbergen heeft een uitstekende uitgangspunt om zich als duurzaamste gemeente in de regio te profileren. Die positie moet verder uitgebouwd worden. Duurzaamheid is niet alleen een moreel vereiste om de aarde op een goede manier aan toekomstige generaties over te dragen, duurzaamheid zal steeds meer het verdienmodel van de toekomst zijn.

Haaksbergen profileert zich in 2030 binnen de regio sterk als duurzaamheidshub. Stepelerveld is de vestigingsplaats van innovatieve duurzame ondernemers. Groene bedrijvigheid en bedrijven in de circulaire economie worden actief gestimuleerd en naar Haaksbergen gehaald. Door de combinatie van productiebedrijven en kennisinstellingen op dit gebied dient Stepelerveld in 2030 als voorbeeld voor bedrijventerreinen in heel Nederland.

Haaksbergen zet in op intensieve relaties met kennisinstellingen in Twente. In de Triple Helix van bedrijven, kennisinstellingen en het gemeentebestuur wordt intensief samengewerkt om start ups op basis van duurzame en circulaire technologieën Haaksbergen binnen te halen. Daarmee worden steeds meer banen voor hoger opgeleiden binnen de gemeente gecreëerd.

De agrarische sector heeft zich gespecialiseerd in precisielandbouw of zorgt als verbrede landbouw voor de natuur rond Haaksbergen.

De gemeente geeft zelf het goede voorbeeld. Haaksbergen is in 2030 geslaagd een volledig klimaatneutrale gemeente te worden conform de doelstellingen van het klimaatakkoord van Parijs uit 2015.

Ambitie 6: intensieve samenwerking met de regio vanuit een krachtige samenleving

Haaksbergen is in 2030 sterk georiënteerd op de regio. Samenwerking richt zich met name op andere Twentse gemeenten. De ambitie van Haaksbergen is om een sterk eigen profiel te combineren met goede regionale samenwerking. Het bundelen van de krachten is goed voor de regio en goed voor Haaksbergen. Mooie kansen met nabijgelegen Duitse en Gelderse gemeenten laat Haaksbergen niet onbenut.

Bij het bepalen van de ambities voor Haaksbergen in 2030 zijn geen uitspraken gedaan over de bestuurlijke vormgeving die nodig is om de gestelde ambities te verwezenlijken. In de Visie Haaksbergen 2030 komen de ambities op de eerste plaats en is de bestuurlijke toekomst daarvan een afgeleide.

In de *Bestuursmonitor* Haaksbergen. Staat de gemeente in haar kracht?¹⁹ wordt gesteld dat eerst een daadwerkelijk toekomstbeeld moet worden geformuleerd dat inhoud geeft welke gemeente Haaksbergen wil zijn voor haar inwoners en welke maatschappelijke opgaven daarbij relevant zijn. Met deze visie Haaksbergen 2030 is aan deze eerste voorwaarde voldaan en kan de volgende stap worden gezet.

De *Bestuursmonitor* Haaksbergen beveelt vier bestuurlijke scenario's aan die bijdragen aan de stap richting toekomstbestendigheid:

1. Stap-voor-stap Plus: verbeter in een langdurig traject de ingezette koers
2. Stap-voor-stap Plus Versneld: versnel scenario 1 door het benutten van onbenutte belastingcapaciteit
3. Ambtelijke fusie: verken de mogelijkheid van een ambtelijke fusie
4. Herindeling: verken de mogelijkheid van een gemeentelijke herindeling.

¹⁹Een rapport van Necker van Naem in opdracht van de gemeente Haaksbergen en de provincie Overijssel, 14 april 2016

De keuze voor ambitie 6: *Intensieve samenwerking met de regio vanuit een krachtige samenleving* maakt dat de scenario's 3 en 4 niet bij voorbaat kunnen worden afgewezen. Vanuit de ambitie van intensieve samenwerking in de regio moeten zij onderdeel zijn van het gesprek over de gewenste bestuurlijke vormgeving om de overige inhoudelijke ambities te verwezenlijken. Belangrijk is ook de aanbeveling van de *Bestuursmonitor* Haaksbergen daarbij te betrekken dat het in ogenschouw nemen van deze scenario's vanuit het perspectief van wat het beste voor de inwoners van Haaksbergen is, de ruimte geeft om ofwel een van deze bestuurlijke scenario's te kiezen, ofwel een ander scenario in deze richting te vinden.

De gemeente Haaksbergen streeft naar een goede relatie met zijn inwoners. De rol van de lokale overheid wordt steeds meer ondersteunend, faciliterend en kaderscheppend. Dat betekent dat initiatieven uit de samenleving positief worden benaderd vanuit de gedachte: ja, mits... (in plaats van: nee tenzij... Dat vraagt een positieve houding van het gemeentebestuur richting inwoners, ondernemers en samenwerkingspartners.

De gemeente Haaksbergen staat daarnaast pal voor een samenleving waar iedereen – jong en oud, zorgbehoevenden en inwoners die het financieel of sociaal moeilijk hebben – erbij hoort. Zij biedt goede toegang tot voorzieningen, diensten en activiteiten om te bevorderen dat iedereen meedoet in de samenleving.

De weg naar de toekomstvisie

Vorbereiding en vooronderzoek

De ontwikkeling van de visie werd gestart met een vooronderzoek naar de historie en huidige situatie van Haaksbergen op basis van een interview met de Historische kring en verschillende rapporten en onderzoeken.

Workshops met ambassadeurs

Vervolgens is een tachtigtal ambassadeurs, inwoners van Haaksbergen met een sterke betrokkenheid in de Haaksbergse gemeenschap, uitgenodigd. Op 26 oktober 2016 brachten deze ambassadeurs in een workshop de meest impactrijke trends en ontwikkelingen in kaart die relevant zijn voor Haaksbergen. Zij brachten de belangrijkste kansen en bedreigingen, sterkten en zwakten van Haaksbergen in beeld. In een workshop op 1 november 2016 gaven de ambassadeurs aan wat de belangrijkste keuzes zijn waar Haaksbergen voor staat. Deze twee workshops vormden de input voor de toekomstscenario's die Futureconsult vervolgens ontwikkelde.

Aftrap participatie met leerlingen van basisschool Sint Bonifatius

Op 11 november 2016 vond de aftrap van het participatietraject van de visie plaats. Leerlingen van basisschool Sint Bonifatius dachten mee over hun toekomst in Haaksbergen. Zij deden dit in de vorm van een 'maquette' waarin ze alleen of in groepjes hun toekomstig Haaksbergen presenteerde. Burgemeester Gerrit Jan Kok reikte prijzen uit voor de meest toekomstgerichte maquettes.

Op de markt

Op 23 november 2016 gingen burgemeester Gerrit Jan Kok, raadsleden van diverse partijen en raadsgriffier Gerrit Raaben op de weekmarkt in gesprek met inwoners over de toekomst van Haaksbergen. Zij deelden de toekomstscenario's uit en nodigden Haaksbergenaren uit naar de toekomstcafés en de dag van de toekomst te komen. Bewoners gaven commentaar op de toekomstscenario's en melden hun aanbevelingen voor de toekomst van Haaksbergen.

Toekomstcafés

Op 22 november 2016 vond een Toekomstcafé plaats voor ondernemers. Ruim 25 ondernemers waren daarbij aanwezig. Op 23 november werd een Toekomstcafé georganiseerd voor verenigingen en maatschappelijke en culturele organisaties. Daar gaven ruim 40 vertegenwoordigers acte de présence. Tijdens de bijeenkomsten gaven zij aan de hand van de vier toekomstscenario's aan welke keuzes zij belangrijk vonden voor de toekomst van Haaksbergen.

Dag van de Toekomst

Op 26 november 2016 vond in restaurant Evers de Dag van de Toekomst plaats. Ruim 80 inwoners gingen op de Dag van de Toekomst met elkaar in gesprek over de toekomstbeelden. In een debat maakten zij duidelijk welk toekomstbeeld hun voorkeur had.

Van scenario's naar toekomstvisie

Op basis van de uitkomsten van de Dag van de Toekomst en Toekomstcafés is een vertaalslag gemaakt van de toekomstbeelden naar deze conceptvisie.

De Toekomstvisie Haaksbergen 2030 is tot stand gekomen in opdracht van de gemeente Haaksbergen.

De Toekomstvisie Haaksbergen 2030 is ontwikkeld door de gemeente Haaksbergen in samenwerking met inwoners,

maatschappelijke organisaties en ondernemers. De gemeente bedankt alle inwoners voor hun betrokkenheid en inzet tijdens het proces.

Procesbegeleiding: Futureconsult

Tekst: Futureconsult

Ontwerp: Studio Pistol

Futureconsult
Cruquiuskade 309
1018 AM Amsterdam
020-3203100
www.futureconsult.nl